

Handläggningen av ett tvångsmedelsärende vid Ekobrottsmyndigheten

1. SAMMANFATTNING

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har granskat handläggningen av ett tvångsmedelsärende i vilket en åklagare underrättat nämnden om ett beslut att underlåta att underrätta enskild om hemlig tvångsmedelsanvändning. Av underrättelsen framgick endast att mer än ett år har förflutit sedan förundersökningen avslutades.

Det är nämndens uppfattning att en underrättelse förlorar sitt syfte om relevanta uppgifter om den hemliga tvångsmedelsanvändningen utelämnas. Nämnden kan då inte fullgöra sin uppgift att förvalta den enskildes intresse av att kontrollera att tvångsmedelsanvändningen har varit lagenlig.

Nämnden understryker vikten av att det i en underrättelse, utöver uppgiften om att mer än ett år har förflutit sedan förundersökningen avslutades, anges vilket hemligt tvångsmedel som använts, om det gällt en misstänkt eller annan person, vilket brott det rört sig om, vilken sekretessgrund som hindrar att en underrättelse lämnas och vad beslutet grundas på. Uppgifterna ska enligt nämnden anges i förhållande till varje person som omfattas av underrättelsen.

2. BAKGRUND

Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden har underrättats om ett beslut om att underlåta att underrätta enskild om hemlig tvångsmedelsanvändning. Mot bakgrund av de knapphändiga uppgifter som lämnades i underrättelsen och efter kontakt med berörd åklagare beslutade nämndens ordförande den 26 november 2018 att nämnden skulle granska handlingarna i tvångsmedelsärendet.

3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER M.M.

Bestämmelser om underrättelse till enskild med anledning av hemlig tvångsmedelsanvändning finns i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken (RB). Syftet med bestämmelserna är att ge den som utsatts för ett hemligt tvångsmedel möjlighet att i efterhand bedöma vilket integritetsintrång som åtgärden har inneburit och att reagera mot vad han eller hon kan anse ha varit en rättsstridig åtgärd.¹

Huvudregeln är att den som är eller har varit misstänkt för brott ska underrättas om hemlig tvångsmedelsanvändning som han eller hon har utsatts för (27 kap. 31 § första stycket RB). En underrättelse behöver dock inte lämnas om viss sekretess gäller (27 kap. 33 § andra stycket).

En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades (27 kap. 31 § fjärde stycket RB). Skyddas uppgifterna av vissa bestämmelser om sekretess ska underrättelsen skjutas upp till dess sekretess inte längre gäller (27 kap. 33 § första stycket). Har det på grund av sekretess inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades får underrättelse underlåtas (33 § andra stycket). Åklagaren är i dessa fall skyldig att underrätta nämnden om sitt beslut (14 b § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]).

Enligt promemorian Ekobrottsmyndighetens aktuella rättsfrågor avseende underrättelser om hemliga tvångsmedel ska det av en underrättelse till nämnden framgå vilket tvångsmedel som använts, om det gällt en misstänkt eller annan person, vilket brott det rört sig om och skälen till att underrättelse inte lämnas.²

---

¹ Prop. 2006/07:133 s. 30.

² Ekobrottsmyndighetens aktuella rättsfrågor – Underrättelser om hemliga tvångsmedel vid Ekobrottsmyndigheten (ARF 2014:2, reviderad i januari 2017) s. 7. Se även Åklagarmyndighetens rättsPM 2012:8, Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden, s. 42.

4. UTREDNINGEN

Av den underrättelse om beslutet att underlåta att underrätta enskild om hemlig tvångsmedelsanvändning som nämnden mottog framgår endast att mer än ett år har förflutit sedan förundersökningen avslutades.

Vid telefonkontakt med åklagaren uppgav denne att beslutet grundades på material i den avslutade förundersökningen och i en pågående förundersökning. Vad gäller uppgifter om sekretessgrund, vilket hemligt tvångsmedel som använts och vilket brott det rör sig om hänvisade åklagaren till de tidigare fattade besluten om att skjuta upp underrättelse om hemligt tvångsmedel och nämndens möjlighet att begära in dessa om behov av ytterligare uppgifter bedömdes föreligga.

Nämnden har därefter tagit del av handlingarna i tvångsmedelsärendet. Kammarledningen har anmodats att, efter hörande av ansvarig åklagare, yttra sig över handläggningen och särskilt om anledningen till att det i underrättelsen till nämnden lämnats så få uppgifter.

Chefsåklagaren har sammanfattningsvis anfört följande. Anledningen till att det i underrättelsen till nämnden saknas uppgifter är att åklagaren inte uppmärksammat detta. Åklagaren hade inte tidigare fattat ett beslut som det nu aktuella i beslutsrutinen och utgick från att uppgifterna, som fanns angivna sedan tidigare i samma beslutsrutin, automatiskt skulle följa med till nämnden i strukturerad form. De uppgifter som borde ha framgått av underrättelsen är registrerade i beslutsrutinen och framgår av tidigare fattade beslut.

5. NÄMNDENS BEDÖMNING

Genom att det finns en skyldighet för åklagaren att underrätta nämnden om de beslut som fattas om att underlåta att underrätta enskild om hemlig tvångsmedelsanvändning förvaltar nämnden den enskildes intresse av att kontrollera att tvångsmedelsanvändningen har varit lagenlig. Ordningen utgör en viktig rättssäkerhetsgaranti.

I förevarande ärende har uppgifter som bedömts nödvändiga för att nämnden ska kunna fullgöra sin uppgift inte framgått av underrättelsen. Chefsåklagaren har uppgett att anledningen till att uppgifterna saknades var att åklagaren som fattade beslutet inte uppmärksammat detta. Vidare har såväl chefsåklagaren som den beslutande åklagaren uppgett att de uppgifter som borde ha framgått av underrättelsen framgår av tidigare fattade beslut i ärendet om att skjuta upp underrättelsen.

Nämnden konstaterar att de efterfrågade uppgifterna inte, som anförts, framgår av de tidigare fattade besluten om att skjuta upp underrättelsen. För att få uppgift om vilket hemligt tvångsmedel som använts och vilket brott det rör sig om krävs en genomgång av andra handlingar i ärendet. Vidare konstaterar nämnden att den för ändamålet framtagna beslutsblankett som används av åklagare vid beslut om att underlåta att underrätta enskild ser annorlunda ut i ärendet. Det förefaller som att delar av beslutsblankettens innehåll tagits bort eller utelämnats, eftersom endast uppgiften om att mer än ett år har förflutit sedan förundersökningen avslutades kvarstår. Enligt nämnden framstår det mot den bakgrunden som svårförklarligt att det inte uppmärksammats att de efterfrågade uppgifterna saknades.

Något lagstadgat krav på vad en underrättelse till nämnden ska innehålla finns inte. Det är emellertid nämndens uppfattning att underrättelsen förlorar sitt syfte om relevanta uppgifter om den hemliga tvångsmedelsanvändningen utelämnas. Nämnden kan då inte fullgöra sin uppgift att förvalta den enskildes intresse av att kontrollera att tvångsmedelsanvändningen har varit lagenlig. Nämnden understryker därför vikten av att det i en underrättelse, utöver uppgiften om att mer än ett år har förflutit sedan förundersökningen avslutades, anges vilket hemligt tvångsmedel som har använts, om tillståndet att använda tvångsmedlet gällt en misstänkt eller annan person, vilket brott det rör sig om, vilken sekretessgrund som hindrar att en underrättelse lämnas och vad beslutet grundas på. Uppgifterna ska enligt nämndens mening anges i förhållande till varje person som omfattas av underrättelsen.

Avslutningsvis kan konstateras att det inte är en rimlig hantering att nämnden i samband med att den mottar en underrättelse tvingas begära in handlingarna i ärendet för att få relevanta uppgifter om tvångsmedelsanvändningen. Det gäller särskilt mot bakgrund av att det finns en beslutsblankett som synes vara utformad för att ge nämnden nödvändig information. Nämnden överlämnar detta beslut till riksåklagaren för kännedom och eventuell åtgärd.

6. BESLUT

Med dessa synpunkter avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Gunnel Lindberg

I avgörandet har deltagit: Gunnel Lindberg (ordförande), Barbro Thorblad, Cecilia Dalman Eek, Linnéa Darell, Christina Linderholm, Ewa Samuelsson, Mats Sander och Jonas Åkerlund (enhälligt).

Föredragande: Emma Hultqvist

Expedition till:

Ekobrottsmyndigheten, Finansmarknadskammaren

För kännedom till:

Ekobrottsmyndigheten (Rättsenheten)

Åklagarmyndigheten (riksåklagaren och Tillsynsavdelningen)